

ју. Све је то била прилика да су учесници симпозијума и на лицу мјеста подсјете на догађаје и личности од прије једног вијека.

У току екскурзије по источној Македонији учесници симпозијума су посјетили још многа исто-

ријска мјеста, те су и на тај начин употпунили своје представе о значају сељачких устанака, односно покрета насталих прије сто година, у вријеме најжамршеније, политичке кризе прошлога вијека.

М. Дашкић

„ЦРНОГОРКА“ — ПРИЛОГ „ЦРНОГОРЦУ“ ЗА ЗАБАВУ, КЊИЖЕВНОСТ И ПОРУКУ

(Централна библиотека СРЦГ „Ђурђе Црнојевић“ — Цетиње)

Једна доста давна идеја коначно је реализована појавом фототипског издања „Црногорке“, првог књижевног часописа који је, као „прилог Црногорцу“ за забаву, књижевност и поуку“, тијесно везан са издавањем прве црногорске новине, која је излазила једанпут недељно, од јануара 1871. до фебруара 1873. године. Заправо, „Црногорка“ је и покренута на иницијативу првог уредника „Црногорца“, Војвођанина Сима Поповића и Јована Сундечића, књижевног секретара, „изванца“ такође, који је био и власник листа. Њихову акцију је подупро и књаз Никола, који је имао афинитета према књижевности (и сам је писао). Књаз Никола, Симо Поповић и Јован Сундечић били су заправо и „једини литерарни представници ондашњег Цетиња“.

Извјесно је да је први број „Црногорке“ изашао 10. јула 1871. године на Цетињу. Поуздано се зна да су изашла 22 броја, (по мишљењу неких истраживача и 23), да је штампана на 4 стране (изузетак чине 4 двоброја који су штампани на по 8 страна). Према томе „Црногорка“ је штампана на 88, односно 92 стране. Остаје неизвјесно да ли садашње издање „Црногорке“ представља комплетан часопис, јер је остало неразјашњено да ли су изашла 22 или 23 броја. Др Мирослав Лукетић, аутор поговора уз ово издање, тврди да су изашла 23 броја, и то поткрепљује низом доказа, који су веома увјерљиви. Међутим извјесно је да ниједан од тројице власника сачуваних бројева првог црногорског књижевног часописа нема сачуван тај 23. број, па због

тога остаје дилема која захтијева даља истраживања, односно трагање за евентуално несталим 23. бројем.

У поговору уз издање часописа дат је и низ интересантних података о њему. Између осталог, ту је одговор на питање каква је била физиономија ове публикације, ко су били њени претплатници и сарадници, гдје је све растурена и зашто је тако кратко вријеме егзистирала. Истина, кад говори о физиономији часописа аутор поговора је обазрив и остаје без тврдих судова, што је и разумљиво кад се има у виду чињеница да је часопис доста кратко излазио и да његов вијек не дозвољава да се изводе неки сигурнији закључци о њему. Речено је у поговору да је „Црногорка“ имала доста сарадника ван Црне Горе (заправо више него у самој земљи). Слично је било и са предплатом, што је и разумљиво, с обзиром на доста низак образовни ниво становништва у Црној Гори оног времена.

Лукетић се ипак највише позабавио питањем зашто је часопис тако брзо престао да излази. У вези са тим он каже да су на страницама „Црногорке“ већ од првог броја објављиване родољубиве пјесме и написи који су били уперени против Аустро-Угарске и Турске. Писано је о тешком стању наших народа у тим земљама, позивани су на борбу. Такве стихове и прозне текстове писали су сарадници „Црногорке“ из земље, али и из других крајева. Јаков Игњатовић је аутор текста „Слава Црногорства“, објављеног у 22. броју листа, у којем се велича

слободна Црна Гора међу осталим југословенским, у првом реду побројеним народима, због чега је „Црногорка“ морала бити забрањена на територији Аустро-Угарске, а вјероватно и Турске. То је сигурно био основни разлог да се уписа и први од 7 књижевних часописа који су дуже или краће излазили на територији Црне Горе до 1916. године, односно први од четрдесет пет часописа колико их је до сада излазило у Црној Гори

У поговору је дато и неколико података о претплатницима часописа, којих је било 180, што значи знатно мање него што их је имао лист „Црногорац“, који је 1871. године слан на адресе 703 претплатника, и то у знатно већем броју ван земље него у самој Црној Гори.

Повољна је околност што је аутор поговора уз ово издање и аутор *Библиографије „Црногорке“*, првог књижевног часописа Црне Горе, објављеног у *Библиографском часопису* (часопис који је Централна библиотека „Ђурђе Црнојевић“ издавала 1961 — 1964. године и који је обновљен 1976. године), у броју 1 за 1961. годину (стр. 3—12), па је успио да ријешити питање ауторства прилога који нијесу потписани или су потписани иницијалима, односно шифром.

Због свега поменутог издање је веома интересантно и за оне ријетке установе које посједују оригинале „Црногорке“, којих је, узгред речено, веома мало, те су, скоро недоступни читаоцима, јер

већ представљају изузетну музејску вриједност. Свих 22 броја се налазе у заоставштини библиотекарка и библиофила др Георгија Михаиловића у Инђији. Централна библиотека на Цетињу посједује такође 22 броја, али су 87 и 88 страна оштећене. Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“ у Београду посједује 20 бројева.

Само ова чињеница довољно јасно говори колико је била на мјесту одлука донесена још 1971. године, приликом прославе стогодишњице покретања „Црногорца“, да се направи фототипско издање „Црногорке“. Стицајем околности идеја није могла бити реализована раније, а сада, ево, „Црногорка“, у тиражу од 500 примјерака, постаје доступна читаоцима. Књигу је штампао Институт за државно-економска истраживања у Титограду, а средства за њено издавање је обезбиједила Самоуправна интересна заједница за научне дјелатности СР Црне Горе, што је вриједно пажње и што ће, надати се, бити само први корак у остваривању замашног програма „репродуцирања најстарије црногорске периодике“, чиме се она може на најбољи могући начин учинити доступном све већем броју интересената за њено коришћење, и то не само научних радника већ и свих оних који се интересују за нашу даљу прошлост.

Књига је лијепо и укусно технички опремљена, што такође није без значаја.

Новак Јовановић

ДРАГОЉУБ ЖИВОЈИНОВИЋ: „АМЕРИЧКА РЕВОЛУЦИЈА И ДУБРОВАЧКА РЕПУБЛИКА 1763 1790“

(Просвета, Београд 1976, 212)

Прошлост Дубровачке Републике није никад престала да интересује историчаре нашег поднебља. Међу такве истраживаче млађе генерације спада и Д. Живојиновић. Његова студија, објављена у вријеме 200-годишњице америчке револуције, користан је напор да се питање односа између Дубровника и Америке још боље проучи.

У првој глави (13—48), аутор је усредсредити пажњу на везе између Америке и Дубровника, у прошлости. Послије Колумбове авантуре 1492. Европа је била заплуснута најразличитијим причама. Америка, екзотична и загадљива земља и амерички индијанци бровачке поморце, у чијим је душама господарио трговачки изазов. Грађани Републике оставили